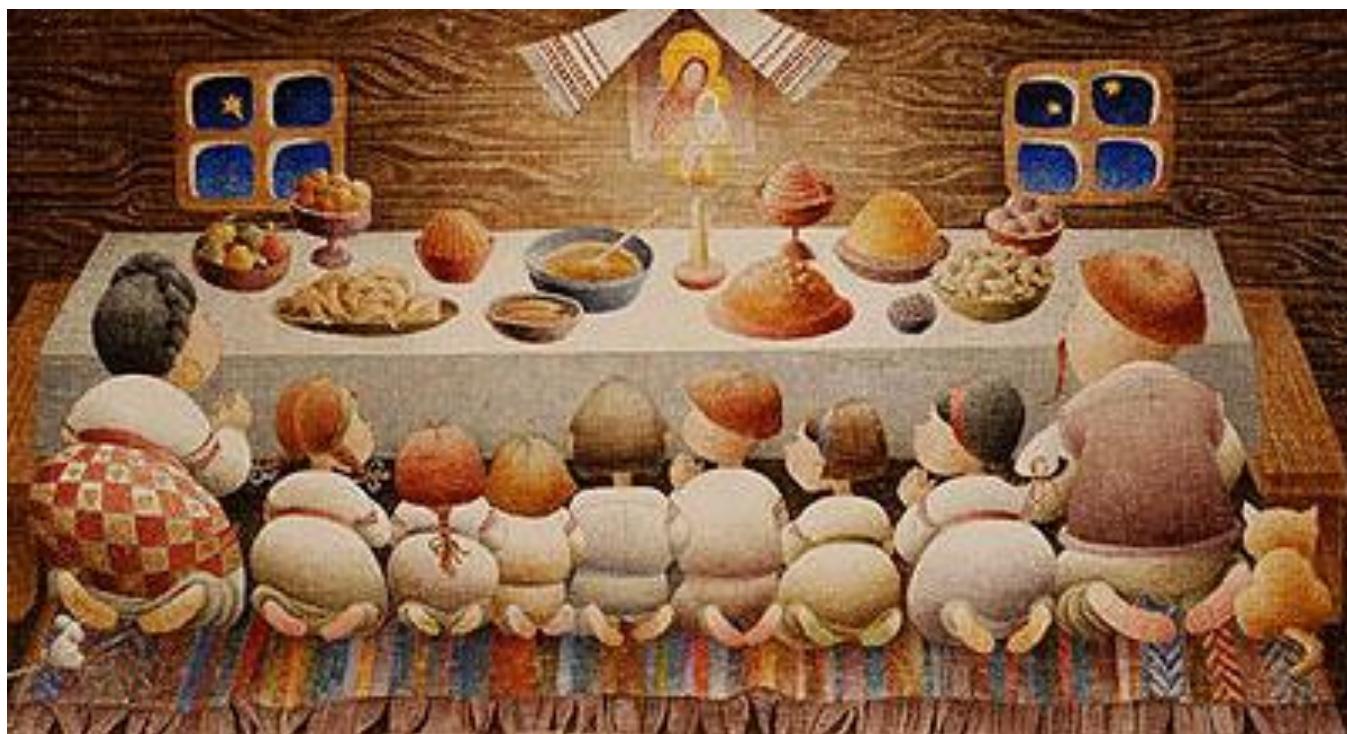

Розкажіть дитині про різдвяні свята

В Україні різдвяні свята відзначали завжди надзвичайно урочисто. До Різдва готувалися заздалегідь — ще від дня Спиридона (25 грудня). Мили і прибирали в хатах, упорядковували в хлівах, білили, прали, заготовляли дрова і корм для худоби. Адже всі господарські роботи мали закінчитись до настання святвечірнього дня. Навіть сільський реманент (коси, граблі, вили, плуги і т. ін.) складали в стодолах так, аби створилося враження, що й він відпочиває.

Уранці 6 січня господар або господиня (залежно від місцевості) розкладали в печі вогонь дровами, які відкладали по одному поліну щоденно, починаючи від дня Спиридона. На Гуцульщині ще донедавна зберігався звичай запалювати «живу ватру» (тертям), на якій варили святвечірні страви. Залежно від місцевих традицій і достатку родини кожна господиня намагалася приготувати від 7 до 14 страв. З-поміж них по всій Україні обов'язковими були узвар і кутя.

Родинній трапезі, на яку мали зійтися всі члени родини, передував обхід. Господар з новоспеченим хлібом, медом і маком, а син (чи хтось інший) із запаленою свічкою тричі за сонцем обходили хату і весь двір. Не

обминали і стайні, де худобу обсипали диким маком, обкурювали зіллям — щоб відьми до неї не приступили. А в поріг стайнище й затинали сокиру. Скрізь в Україні в цей вечір вшановували худобу: її годували до вечері святвечірніми стравами. На Гуцульщині, Волині та інших місцевостях для цього заводили до хати, як на Введення за полазника, теля чи вівцю, яких пригощали. Поширеним було повір'я, що худоба у цей вечір розмовляє між собою: може поскаржитись Богові на свого господаря.

“Дідух”

Після обходу урочисто заносили до хати необмолочений пшеничний чи житній сніп, що спеціально зберігали від часу обжинків. Його ставили на найпочесніше у хаті місце — під образами. Ялинка, прикрашена іграшками, увійшла в наш побут значно пізніше. Спочатку її ставили в містах, а лише згодом — по селах. Та прикрашений васильками і калиною різдвяний сніп нам рідніший: він — не лише символ достатку, а уособлення пам'яті про наших предків. Недаремно в народі цей святковий сніп називали «дідом», «дідухом», «колядою», «колядником».

Сніп був бажаним «гостем родини». Чи не від імені цього святкового снопа господар, переступаючи поріг дому, звертався до присутніх: «Віншую Вас із щастям, здоров'ям, з цим Святим вечором, щоб ви у щасті й здоров'ї провели ці свята і наступних діждали від нині за рік, доки нам Пан Біг визначив вік».

Слідом за ним вносили до хати в'язку соломи («діда») і сіна («бабу»). Господар розкидав солону по хаті, а діти «мекали», «бекали», «квакали», пританцьовуючи по ній. Наслідування звуків свійських тварин та домашньої птиці мало забезпечити щедрий приплід худоби у прийдешньому році.

Потім господиня готувала стіл до вечері: насипала жменю пшоно, клала по кутках зубці часнику, грудки цукру, стелила сіном («бабою»), застеляла святковим обрусом. Лиш тоді ставила на стіл святковий хліб («калач», «карачун», «Василя»). Поруч з калачем засвічували свічку. Тим часом господар набирав у миску по ложці кожної страви і йшов надвір. Тричі

кликав він до вечері то вовка, то мороза, то горобців, то злих вітрів, то чорні бурі. А потім «радив» їм не показуватися до його господи і на поле протягом цілого року. Помолившись і згадавши усіх покійних родичів, сідали до столу. Своєрідним сигналом до вечері була поява на небі першої зірки, яка сповіщала людям про велике чудо — народження Божого дитяти.

Коляд, коляд, колядниця...

Цей одвічний мотив родинного благополуччя тісно пов'язувався з обрядом колядування. Як відомо, діти і дорослі окремо колядували. Якщо діти починали обходити хати з колядою вже від Святвечора, то старші колядники — тільки з наступного дня. Парубочі ватаги колядників ходили з великою «звздою», дівочі — з ліхтарем, що нагадував місяць. Гурти колядників супроводили переряджені: «коза», «дід», «баба», «циган» та ін. Підлітки ходили з вертепом; окремо, особливо в західних регіонах України, ходили з колядою й статечні господарі — збирати на церкву. Отже, у різних місцевостях це дійство відбувалося по-різному. Мали свої особливості колядки, які вирізнялися за походженням. Умовно їх можна поділити на дві групи — народні й церковні. Для першої групи найбільш характерні хліборобські мотиви. В них оспівується дбайливий і розумний хазяїн, у якого незліченні череди корів чи отари овець. У нього сам Господь сидить при вечері. Святі допомагають засівати добірним зерном його щедрю ниву. А його жінка — найкраща, дуже роботяща, дає лад усьому господарству. Такими колядками величали господаря та його дружину. В колядках для парубків переважали мисливські та військові мотиви. Про золоті персні, старостів, дівочу красу і вірність, щасливе кохання колядували дівчатам. Це розмаїття мотивів колядок, адресування їх персонально кожному членові родини вирізняє саме український обряд колядування.

Щедрий вечір

Вечір під Новий рік (13 січня) називали «другою колядою», або «Щедрим вечором», або «щедрухою». Очевидно, «Щедрим» його вважали через те, що до вечері під Новий рік подавали більше м'ясних страв, яких не вживали на Святвечір. У багатьох місцевостях у цей вечір молодь ходила «маланкувати» (день у церковному календарі був присвячений преподобній Меланії). Один з парубків перебирався на Меланку. У групі переряджених були «князь», «княгиня», «дід», «баба», «коза», «циган» та інші персонажі. Під вікнами щедрувальники вітали господарів з Новим роком, бажали їм усіляких гараздів. Якщо їх пускали до хати, гості розігрували жартівливі сценки. За ці вітання щедрувальників щедро обдаровували.

Уранці на Новий рік (день, присвячений Василю Великому) ходили по хатах «посівальники». Хлопці-підлітки, зайшовши до хати, посівали зерном і приказували:

Сію, сію, посіваю,

З Новим роком всіх вітаю!

У Карпатах того вечора жінки загадували на вугликах, яким буде врожай. На маглівницю накладали вуглики, кожен з яких означав картоплю, жито, овес тощо. Якщо вуглик спопелів, то це — на врожай, якщо згас, не згорівши до тла,— на недорід. Подібно визначали і тривалість життя кожного з членів родини. Подекуди в Україні на Новий рік господарі обв'язували дерева в саду сіном, що було на столі на Свят-вечір,— «щоб нечисть не заводилася». Дуже поширеним був звичай спалювати в цей день на городі, в саду чи на воротях сміття, що виносили з хати.

<http://ru.osvita.ua/>